

Frédéric Masson

VIAȚA AMOROASĂ
A LUI NAPOLEON
BONAPARTE

Traducere de Roxana Claudia Olteanu

CORINT

Tineretea

Joi, 22 noiembrie 1787, Paris,
Hôtel de Cherbourg, Rue du Four-Saint-Honoré.

Ieșisem de la Italiens și mergeam grăbit pe aleile de la Palais-Royal. Tumultul acela de emoții puternice, neobișnuite pentru firea mea, m-a făcut pentru un timp indiferent la frig; dar după ce imaginația mea s-a potolit, am devenit conștient de severitatea lui și am căutat adăpost pe sub arcade. Ajunsesem la porțile de fier, când privirea mi-a căzut asupra unei femei. Ora și locul în care se găsea, la fel ca aspectul ei general și tinerețea extremă, nu mi-a lăsat niciun dubiu asupra profesiei sale. S-a oprit și am observat că purtarea ei nu era deloc nerușinată, ba chiar avea o anumită sobrietate care se potrivea cu personalitatea ei. Acest (ilizibil) m-a impresionat. Încurajat de timiditatea ei, i-am vorbit – eu, care am o repulsie așa de mare față de cele din tagma ei, încât o singură privire aruncată de o asemenea femeie mi se părea că mă contaminează! Dar chipul ei palid, silueta fragilă și vocea moale m-a făcut să mă decid pe loc. „Fie este o persoană care îmi va fi utilă pentru observațiile pe care vreau să le fac”, mi-am spus, „fie va fi doar o prostie.”

— Ești foarte înfrigurată, am început eu; cum de te aventu-
rezi pe aleile astea?

— O, domnule, frigul mă înviorează. Trebuie să-mi închei seara.

Nonșalanța purtării sale, nota profesionistă pe care o avea răspunsul ei mi s-au părut interesante și am început să merg alături de ea.

— Îmi pari foarte delicată. Sunt surprins că ai o asemenea profesie.

— O, domnule, toți trebuie să facem ceva!

— Fără îndoială. Dar nu sunt și ocupații mai sănătoase?

— Nu, domnule; toți oamenii trebuie să trăiască.

Eram încântat. Am văzut că era cel puțin dispusă să-mi răspundă la întrebări, un succes care nu îmi încununa prea des eforturile.

— Trebuie că provii din districtul de nord, dacă suporti așa bine frigul.

— Sunt din Nantes, Bretagne.

— Știu bine orașul... Domnișoară, trebuie să-mi spui povestea dumitale. Cum ai ajuns să-ți pierzi virtutea?

— Am fost sedusă, domnule, de un ofițer.

— Și regreti căderea dumitale?

— O, da, foarte mult – vocea ei avea o moliciune și o onctozitate pe care nu o remarcasem până atunci. Sora mea este foarte bine măritată și aș fi putut să fiu și eu așa.

— Cum ai ajuns la Paris?

— Ofițerul care m-a distrus și pe care îl urăsc, m-a părăsit. Am fugit de furia mamei mele. A apărut un al doilea ofițer, care m-a adus la Paris. M-a lăsat apoi și el, apoi a venit un al treilea, cu care am trăit trei ani. Deși francez, a fost chemat la Londra cu afaceri și acum este acolo. Lasă-mă să vin cu dumneata acasă.

— Și ce vom face acolo?

— O, putem să ne încălzim mai întâi și apoi...

Nu aveam niciun scrupul în această chestiune. Am amăgit-o, ca să nu poată scăpa atunci când va fi presată de cursul rațiunii și eram pregătit s-o resping ferm, să-i arăt că așa ceva nu era natural pentru mine.

Când scria asta, Bonaparte avea optsprezece ani și trei luni. Se născuse la 15 august 1769.

Sunt toate motivele să presupunem că aceasta a fost prima femeie căreia i se adresa; o privire fugară printre documentele privitoare la copilăria sa este suficientă să arate temeiurile acestei convingeri. Datele cele mai importante sunt notate de el însuși, iar acolo unde a fost posibilă verificarea notelor sale, acestea s-au dovedit a fi extrem de exacte.

A plecat din Ajaccio în Franța la 15 decembrie 1778, la vârsta de nouă ani și jumătate. Copilăria din insula lui natală a fost marcată de câteva femei – mama lui vitregă, Camilla Carbone, ulterior văduva Ilari, dădacele lui mai mari de vârstă și o colegă de școală, La Giacominetta, despre care vorbea adesea când era în Sfânta Elena. Mai târziu, avea să reverse o mulțime de beneficii asupra mamei sale vitrege, asupra fiicei acesteia, doamna Tavera, și asupra nepoatei sale, doamna Poli, căreia el însuși îi dăduse numele Faustina, la botez. Dacă nu a făcut nimic pentru fratele său vitreg, Ignatio Ilari, a fost pentru că acesta îmbrățișase cauza Angliei de la o vârstă foarte fragedă și se înrolase în armata britanică.

O bonă, Minana Saveria, a rămas în serviciul doamnei Bonaparte până la moartea sa; cealaltă, Mammuccia Caterina, a murit cu mult înainte de întemeierea Imperiului, la fel ca și micuța Giacominetta, ale cărei lacrimi copilărești Napoleon le ștersese adesea.

Din timpul șederii lui la Colegiul din Autun, de la 1 ianuarie până la 12 mai 1779, de la Brienne, din mai 1779 până

la 14 octombrie 1784; de la Școala militară din Paris, unde a petrecut un an, de la 22 octombrie 1784 până la 30 octombrie 1785, nu găsim nicio mențiune la vreo femeie. Dacă a petrecut o săptămână în casa domnului Permon, în Place Conti nr. 5, așa cum afirmă Madame d'Abrantès, pentru a se recupera după o luxație, încălcând regulamentele școlii militare, aceasta s-a întâmplat exact când își încheia cel de-al șaisprezecelea an.

Orice aventură anterioară celei de la 22 noiembrie 1787 nu ar fi putut avea loc așadar decât în perioada dintre plecarea de la școala militară și revenirea la Paris. Dar dacă Bonaparte a plecat la Valence la 30 octombrie 1785, înseamnă că din Valence s-a dus în Corsica la 16 septembrie 1786, în timpul cursurilor, după o ședere de mai puțin de un an. Din Corsica nu s-a întors decât la 12 septembrie 1787, ocazie cu care a făcut călătoria la Paris.

Emanciparea lui nu a avut loc în Corsica și nici la Valence, în cele zece luni ale primei lui șederi acolo. Se știe că în tinerețe era timid și cumva melancolic, mult aplecat către studiu, dar și dornic să facă o impresie bună și să fie favorabil primit în societate. Monseniorul Tardivon, abate de Saint-Ruff, căruia îi fusese recomandat de familia Marbeuf și care, ca demnitar cu mitră și general al ordinului său, luase conducerea vieții sociale din Valence, l-a introdus în cele mai bune case, printre care se numărau casele doamnei Grègoire du Colombier, a doamnei Lauberie de Saint-Germain și a doamnei Laurencin.

Aceste doamne, mai ales ultimele două, se numărau printre cele mai nobile din provincie. Făcând parte din nobilimea mică sau din zona mai aristocratică a clasei de mijloc, ele erau foarte pretențioase în legătură cu manierele ofițerilor

pe care îi primeau în cercul lor și nu ar fi permis vreo relație între fiicele lor și tinerii ale căror moravuri puteau fi puse la îndoială.

Bonaparte, deși avea numai șaptesprezece ani, iar doamna era mai vârstnică, se pare că ar fi avut niște gânduri vagi de căsătorie cu Caroline de Colombier, a cărei mamă îi permitea mai multă libertate decât se obișnuia. Dar simpatia reciprocă pe care ar fi avut-o cei doi nu s-a concretizat decât printr-o curtare castă și rezervată a unui personaj cumva infantil, chiar în spiritul lui Rousseau – a lui Rousseau cu Mademoiselle Galley. Când aduna cireșe împreună cu Mademoiselle de Colombier, Bonaparte ar fi putut gândi astfel: „Dacă buzele mele ar fi fost cireșe! Ce bucuros aș fi fost atunci să i le ofer ei!” Nu peste mult timp, Caroline a devenit soția lui Monsieur Garempel de Bressieux, ofițer în retragere, care a dus-o în casa lui de la țară, de lângă Lyon.

Aproape 20 de ani mai târziu, spre sfârșitul anului al XII-lea, Napoleon, care nu o mai întâlnise de atunci pe culegătoarea lui de cireșe, a primit o scrisoare de la ea în tabăra de la Boulogne, prin care i-l aducea în atenție pe fratele ei. El a răspuns cu prima poștă, promițându-i că îl va servi pe domnul de Colombier cu prima ocazie și asigurând-o pe doamna Caroline de Bressieux că „amintirile lui despre ea și despre mama ei au rămas printre cele mai interesante”. „Văd din scrisoarea dumneitale”, continuă el, „că locuiești aproape de Lyon și sunt oarecum întristat că nu ai venit să mă vezi cât am stat în oraș, pentru că mi-ar fi făcut mare plăcere să te întâlnesc din nou.”

Doamna de Bressieux nu a scăpat aluzia. Când împăratul a trecut prin Lyon în drum spre încoronarea de la Milano (Germinal, 22, anul XIII; 12 aprilie 1805), ea a fost printre primele care au venit să-l întâmpine. Era mult schimbată și îmbătrânită –

o umbră doar din frumoasa Caroline din tinerețea sa. Cu toate acestea, împăratul i-a oferit tot ce i-a cerut; ștergeri de pe lista cu *émigrés*, un post pentru soțul ei, o locotenență pentru frațele ei. În ianuarie 1806, i-a scris împăratului să-l felicite de noul an și l-a întrebat de sănătate. El i-a răspuns imediat. În 1808, a numit-o pe Caroline doamnă de onoare a mamei sale, iar pe domnul de Bressieux l-a numit președinte al Colegiului Electoral din Isère; în 1810 l-a făcut baron al Imperiului.

Atât de plin de recunoștință era cu toți cei care îi arătaseră bunătate în tinerețea lui, încât nu a fost niciunul pe care să nu-l îmbogățească și al cărui nume să nu fi fost pe buzele lui în perioada captivității. Pentru femei el a arătat o doză dublă de recunoștință, dacă era posibil; chiar și atunci când avea motive să le poarte pică, faptul că odinioară s-au purtat frumos cu el era suficient să uite de toate. Astfel, domnișoara de Lauberie de Saint-Germain, pe care se gândise odată s-o ia în căsătorie, l-a preferat pe vărul ei, domnul Bachasson de Montalivet, originar, ca și ea, din Valence și camarad al lui Napoleon. Bona parte nu a arătat resentimente și știe toată lumea cât de multe beneficii a avut domnul de Montalivet de pe urma prieteniei sale, când a primit succesiv posturile de *préfet* de Manche și de Seine-et-Oise, director general al drumurilor și podurilor, ministru de interne și conte al Imperiului, cu un venit de 80 000 de franci. Madame de Montalivet, „ale cărei virtuți el le iubise odată așa cum îi admirase frumusețea” după cum spune chiar el, a fost numită doamnă de onoare la curtea împărătesei, în 1806. Ea a acceptat numirea cu anumite condiții. „Majestatea Voastră”, spunea ea, „știe care sunt convingerile mele despre misiunea unei femei în această lume. Onoarea mult-râvnită pe care mi-o faceți cu atâta generozitate ar deveni în mintea mea o nefericire, pentru că m-ar împiedica să am grijă de

soțul meu când el va suferi de gută sau de copiii mei, dacă providența mi-i va da.” La început, împăratul s-a încruntat, dar apoi s-a plecat grațios: „Ah, doamnă de Montalivet, îmi pui condiții, iar eu nu sunt obișnuit cu asta. Totuși mă supun. Trebuie să fii doamnă de onoare, iar lucrurile se vor aranja așa încât îndatoririle duminale de mamă și soție să nu aibă de suferit”. Madame de Montalivet era scutită de prezența regulată la curte, iar Napoleon nu a încetat vreodată s-o trateze cu atenție specială. Avea o mare afecțiune pentru toată familia. „Sunt extrem de onești”, obișnuia el să spună, „și sincer iubitori. Am toată încrederea în devotamentul lor.”

Acestea erau amintirile dragi pe care Napoleon le avea din Valence. Așa prețuire ar fi mândră orice tânără să inspire. Nicio altă intimitate nu a fost înregistrată, nici în însemnările sale personale, care îl arată ca pe un Hippolyt, îndrăgostit mai degrabă de glorie decât de o femeie. Am putea cita următoarele, drept dovadă: „Dacă ar fi să fac o comparație între vremurile noastre și cele ale Romei și Spartei, ar trebui să spun că unele sunt dominate de iubire, iar celelalte de iubirea de țară. Efectele acestor iubiri sunt atât de diferite, încât putem foarte bine să le considerăm incompatibile. Nu se poate nega că un popor care se dedă galanteriilor pierde în curând chiar și puterea minții care îi e necesară pentru conceperea noțiunii de patriotism. La o asemenea situație se pare că s-a ajuns în epoca noastră.” Putem concluziona că aventura lui cu tânăra de la Palais-Royal a fost prima experiență de acest gen. Oricât este de banal, episodul este caracteristic. Recunoaștem aici tendințele lui misogine, spiritul său critic, afirmațiile sale directe, obiceiul de a-și interoga interlocutorul, dar și memoria lui extraordinară, întrucât el reproduce cuvintele, frazele și exclamațiile fetei, ba chiar și expresiile necuviincioase care îi trădează originea bretonă.

A mai văzut-o vreodată? Probabil că nu. Printre hârtiile scrise de el în perioada șederii la Paris se mai găsește una despre patriotism, adresată unei tinere. Dar e greu de presupus că acest subiect ar fi interesat pe cineva care frecventa arca-dele de la Palais-Royal. După șederea la Paris, din octombrie până în decembrie 1787, aflăm că Napoleon s-a mai întors o dată în Corsica, unde a ajuns pe 1 ianuarie 1788. Și-a petrecut acolo permisia, iar pe 1 august 1788 a revenit la regimentul său, la Auxonne. Nu găsim nicio urmă de aventură în această perioadă. La Seurre însă, unde fusese trimis într-o misiune de detașament la începutul lui 1789, se presupune că a făcut mai multe cuceriri: Madame L-z, *née* N-s, soția collectorului de impozite pe sare, Madame G-t, soția unui fermier, a cărui lăptărie el o vizita ca să bea lapte proaspăt și „fiica din casa celor unde stătea în gazdă”. Apoi sunt dovezi solide, din caietele sale, că o perioadă de 25 de zile a lucrat intensiv! Dar nu e mai puțin adevărat că 14 ani mai târziu, la 16 Germinal, anul XIII (6 aprilie 1805), când Napoleon a trecut prin Seurre în drum spre Milano, domnul de Thiard, șambelanul lui, i-a prezentat „o tânără femeie”, iar el i-a oferit o bursă la una dintre școlile guvernamentale fiului ei, un băiat de *doisprezece ani*. Vârsta băiatului induce ideea că Napoleon este posibil să-l fi crezut al său. Dacă ar fi avut vreun dubiu asupra acestui lucru, atunci generozitatea lui nu numai că a fost foarte mare, dar chiar și nemotivată.

Nu auzim nimic despre șederea lui la Auxonne din anul 1790; nici despre ultima lui ședere la Valence, în Corsica sau la Paris, pe la mijlocul anului 1792, nici din timpul primei campanii în sud, împotriva federalilor și nici de la Toulon.

Suntem nevoiți să trecem peste o perioadă de patru ani. Locotenentul a devenit general; Bonaparte comandă acum artileria în Armata din Italia.

Atașat la corpul de armată, ca emisar al Convenției, era cetățeanul Louis Turreau de Lignières, unul dintre cei mai influenți membri. Însoțit de tânăra sa soție, cu care se căsătorise de curând, fiica unui chirurg din Versailles, el a sosit la Cairo Montenotte, în Piemont, unde se afla Napoleon, aproape de finalul anului II, poate în a cincea *sans-culottide*, 21 septembrie 1794. Napoleon l-a simpatizat mult pe deputat și încă mai mult pe soția acestuia. Aventura lor poate fi numită cu greu o relație, deoarece doamna Turreau era una dintre cele mai capricioase reprezentante ale sexului ei, dar a fost ceva mai mult decât o aventură trecătoare. Atât de mult au fost impresionați deputatul și soția lui de talentele tânărului general, încât Turreau, împreună cu Barras, au susținut să îi fie încredințată lui Bonaparte comanda trupelor, pe 13 Vendémiaire, acea zi periculoasă pentru Convenție, iar Turreau s-a alăturat deputaților corsicani pentru a-i asigura numirea.

Bonaparte și-a amintit de serviciul pe care i l-a făcut acesta. Când a fost numit comandant suprem al armatei din Italia, el l-a luat pe Turreau, care nu mai fusese reales, ca intendent. Turreau era și acum acompaniat de soția sa, care ratase generalii de data aceasta și se mulțumea cu jocuri mai mici. De aici au izbucnit mai multe furtuni în casa lui Turreau și chiar se spune că soțul ar fi murit de supărare, din cauza purtării soției sale. Doamna Turreau s-a întors la Versailles și a trăit o vreme în mare sărăcie, în perioada Imperiului, după diverse încercări nereușite de a găsi un protector. Într-o zi, la vânatoare, Napoleon i-a menționat numele față de Berthier, care o cunoștea din copilărie, fiind și el născut la Versailles. Mai demult el o respinsese când apelase la el, dar acum a profitat de ocazie și i-a prezentat-o împăratului. „Napoleon i-a acceptat pe loc toate solicitările, ba chiar i-a depășit cu mult așteptările.”

Iubirile pasagere din tinerețea lui Napoleon par să fie mai degrabă niște flirturi lipsite de importanță sau niște intrigi banale*.

Cu excepția doamnei Turreau, care s-a aruncat pe capul lui și care poate fi considerată o cucerire, femeile nu par să-l ia prea mult în seamă pe tânărul ofițer, subțire, palid, prost îmbrăcat și neglijent. În ceea ce îl privește, el pare să fi fost mult prea ocupat cu visele de glorie ca să acorde prea multă atenție femeilor. Mai era și un alt motiv deosebit pentru castitatea sa. Era sărac și, ca alți bărbați săraci, începuse să se gândească la o căsătorie care să-i asigure viitorul.

---

* Este imposibil să dăm crezare poveștilor apărute într-un pamflet numit *Patruzeci de scrisori nepublicate de-ale lui Napoleon*, adunate de L... și F..., apărute la Paris, 1825 (n. a.).